

Broedvogels inventariseren: nieuwe handleiding en automatisch territoria clusteren

Dit najaar wordt het SOVON-broedvogelonderzoek voorzien van een nieuwe handleiding. Tegelijkertijd vindt de introductie plaats van een programma om met de computer territoria te clusteren, een klusje waaraan veel tellers een broertje dood hebben. Op de Landelijke Dag in november wordt een toelichting gegeven op de nieuwe ontwikkelingen.

Nieuwe handleiding (BMP en LSB)

In 2004 verschenen de aangepaste handleidingen Broedvogel Monitoring Project (BMP) en Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB). Hoewel ze in grote lijnen nog steeds voldoen, is er de laatste jaren zo veel veranderd dat aanpassing noodzakelijk was. Zo heeft verwerking van gegevens via internet een enorme vlucht genomen, is BMP Enkele soorten geïntroduceerd en behoeven interpretatie-criteria van sommige soorten lichte aanpassing. Tevens zijn enige wijzigingen in de opzet doorgevoerd. Voor alle duidelijkheid: het gaat bij de nieuwe handleiding om BMP en LSB, en bijvoorbeeld niet om het Meetnet Urbane Soorten (MUS) of het Nestkaartenproject.

Wat zijn de belangrijkste veranderingen?

LSB en BMP zijn ondergebracht in één handleiding, met hoofdstukken BMP, Kolonievogels en Losse meldingen Zeldzame broedvogels. De opzet van Kolonievogeltellingen en BMP is grotendeels bij het oude gebleven. Verandering is er vooral bij Zeldzame broedvogels. Systematische inventarisatie van zeldzame soorten in vaste telgebieden valt onder monitoring en dat is de reden om het onder BMP te scharen. Gegevens uit telgebieden hebben een andere waarde dan een toevallig tijdens een excursie ergens in het land vastgesteld broedgeval van een zeldzame soort. Deze (belangrijke!!) toevallige of losse meldingen worden nu apart geregistreerd onder 'Losse meldingen Zeldzame broedvogels'. Voor tellers verandert er verder weinig. Inventariseerde u tot dusverre zeldzame broedvogels in een LSB-telgebied, dan verandert daar in 2011 in principe niets aan; alleen vallen de gegevens nu dus onder BMP-Zeldzame soorten.

Net als in de vorige handleidingen vormen veldwerk en uitwerking van de verzamelde gegevens (interpretatie) de hoofdschotel. Andere zaken zoals het online of op formulier invullen van gegevens, het zetten van territoriumstippen, soortspecifieke aanwijzingen voor het inventariseren (telmethode, interpretatie, broedbiologie) en de nieuwe mogelijkheid van automatische clustering van territoria (zie hieronder), worden uitsluitend kort toegelicht. Van deze onderwer-

pen zijn aparte handleidingen/instructies beschikbaar die altijd te raadplegen en te downloaden zijn van www.sovon.nl. Dit biedt ook de mogelijkheid om meer tekst en uitleg te geven, en waar nodig aanpassingen door te voeren.

Automatisch territoria clusteren

In 2008 hebben SOVON en Michiel Noback (www.cellingo.net) de handen ineen geslagen om te komen tot een goed functionerend BMP-clusterprogramma, inclusief een gebruiksvriendelijke in- en uitvoer via internet. Afgelopen twee broedseizoenen is uitgebreid proefgedraaid met het programma, waarbij uiteindelijk 'met een druk op de knop' het aantal territoria kan worden bepaald. BMP-inventariseerders ervoeren dit onderdeel in het verleden vaak als een verzuchting, met alle papierwerk en de per vogelsoort verschillende richtlijnen (datumgrenzen, fusieafstanden...). Het invoeren van waarnemingen met het programma gaat in feite net als nu, alleen staan de kaarten nu niet op papier maar op het computerscherm. Elke waarneming wordt per datum en met een code als stip ingevoerd. De tijdswinst komt na deze verwerking. Het met de hand bepalen van territoria kost al gauw enkele avonden, terwijl het programma er meestal niet meer dan een kwartier voor nodig heeft. Als het programma het aantal territoria heeft bepaald, is meteen ook het telformulier ingevuld. Bovendien zijn er stippenkaarten per vogelsoort beschikbaar (als pdf of png), die gemakkelijk kunnen worden afgedrukt of overgezet in een publicatie of presentatie.

We realiseren ons dat er verschillen kunnen zijn tussen wat de computer berekent en wat met de handmatige interpretatie tot nu toe werd gevonden. In de beide proefjaren bleken die verschillen echter betrekkelijk gering. De overstap van handmatige naar automatische clustering ligt wat dit betreft in hetzelfde vlak als een wisseling van tellers. De eventuele precieze effecten zullen nader worden geanalyseerd. Groot voordeel is in elk geval dat de interpretatie van veldgegevens door autoclustering zal worden gestandaardiseerd. Variatie in de gegevens spijst zich dan nog uitsluitend toe op lastig te standaardiseren toepassing van de regels in het veld

Roodborsttapuit. Foto: Michel Geven

(maar zie handleiding), telomstandigheden en de persoonlijke werkwijze.

Introductie

We hopen dat door de nieuwe broedvogel-handleiding en de automatische clustering het toch al aardig hoge peil van standaardisatie, betrouwbaarheid en volledigheid van Nederlandse broedvogelgegevens alleen maar groter zal worden. Nog even geduld en u kunt er zelf kennis mee maken.

Op de Landelijke dag op 27 november zullen de nieuwe handleiding en het programma automatisch clusteren gepresenteerd worden. De handleiding is dan nog niet drukklaar maar zal in januari 2011 aan BMP- en LSB-tellers worden toegezonden.

Arend van Dijk, Arjan Boele, Henk Sierdsema & Gerard Troost

Figuur 1. Territoriumkaart van de Roodborsttapuit volgens automatische territorium-clustering. Elk kruisje met nummer staat voor een territoriale waarneming (meestal zang) op een bepaalde datum (1 is eerste bezoek in maart, 10 is laatste bezoek in juni). De meest zekere waarneming (bijv. hoogste broedcode) wordt het 'territoriumcentrum' (rode kruisje) en andere waarnemingen worden daarbij getrokken. Territoria worden gemaakt met een denkbeeldige lijn via de samengetrokken nummers. Deze kaart is gemaakt voordat bepaalde verbeteringen uit de test in 2010 waren doorgevoerd.

Nieuwe ontwikkelingen bij de Nationale Database Flora en Fauna

Op 16 september heeft Frank Saris namens SOVON onder het toezien van de Minister van LNV zijn handtekening gezet onder een belangrijke samenwerkingsovereenkomst. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over het beheer en het gebruik van de Nationale Database Flora en Fauna (NDF). Deze overeenkomst werd ook ondertekend door de Stichting Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en negen andere 'particuliere gegevensbeherende organisaties' zoals de Zoogdiervereniging en de Vlinderstichting.

Wat is de NDF ook alweer?

De Nationale Databank Flora en Fauna (NDF) is het eerste volwaardige systeem dat natuurgegevens van alle soortgroepen bundelt en op een eenvoudige manier toegankelijk maakt. SOVON heeft het gebruiksrecht verleend aan de Stichting GaN om de vogelgegevens via o.a. abonnementen 'uit te leveren' aan gebruikers. We verversen de NDF in dat kader doorlopend met nieuwe en op juistheid gecontroleerde vogelgegevens.

Waarom heeft SOVON de overeenkomst ondertekend?

We verwachten dat de natuurinformatie bij de besluitvorming over projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen beter dan voorheen zal worden meegewogen. Naïef gedacht? We denken van niet. In de eerste plaats zijn natuurgegevens eenvoudiger (namelijk bij één loket) opvraagbaar. Uit het natuurbeschermingsrecht volgt verder dat de beoordeling van voorgenomen ingrepen aan de effecten voor beschermde natuur zorgvuldig moet gebeuren, met gebruikmaking van alle redelijkerwijs beschikbare 'wetenschappelijke kennis ter zake'. Intensiever gebruik van natuurgegevens brengt ook de noodzaak

voor actualisatie van veldgegevens met zich mee. Dat voedt - zo hopen we althans - de noodzaak om periodiek atlasprojecten te organiseren.

En niet in de laatste plaats maakt de NDF het gemakkelijker om databestanden te koppelen en analyses uit te voeren. Dit is een grote stap vooruit in de verdere kennisontwikkeling rondom het vogel- en natuuronderzoek.

Waarom kan ik als waarnemer deze ontwikkelingen met een gerust hart volgen?

We blijven volledig binnen het door u afgesproken mandaat (zie www.sovon.nl/SOVON/waarnemers en leden/gebruik van uw gegevens). De samenwerking met voor ons belangrijke partijen zoals waarneming.nl blijft in stand of wordt verder versterkt. Als u per geval geraadpleegd wil worden alvorens gegevens al dan niet worden doorgeleverd, dan blijft dat zo. Verder zijn medewerkers van SOVON intensief betrokken bij de hele organisatie rond het beheer en gebruik van de NDF. We werken mee aan het hele inhoudelijk beheer waaronder de kwaliteitszorg.

Verandert er dan niks? Er zijn verschillende positieve ontwikkelingen. Zo komen er meer middelen beschikbaar voor 'capacity building', ofwel werving, binding en opleiding van waarnemers. Daarbij kunnen we denken aan het verlenen van meer ondersteuning van vogelwerkgroepen bij het geven van cursussen, en aan het organiseren van leuke 'instaprojecten'.

Voor meer informatie of vragen kunt u terecht bij Petra Verburg, petra.verburg@sovon.nl.

De minister ondertekent de overdracht van de Nationale Database Flora en Fauna.

Foto: Kars Veling.

